

RIZICI i RESURSI: ROD i POLITIKA RASPODJELE

**DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2020.
ZAGREB, 20. i 21. 11. 2020.**

**Znanstveno-književni skup
s međunarodnim sudjelovanjem**

Centar za ženske studije, Zagreb, u suradnji s Odsjekom za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu organizira znanstveno-književni skup s međunarodnim sudjelovanjem pod nazivom: *Rizici resursi: rod i politika raspodjele* koji se održava u sklopu Dana Marije Jurić Zagorke 20. i 21. studenog 2020. u Zagrebu, putem Zoom platforme.

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2020.

—

Znanstveno–književni skup s međunarodnim sudjelovanjem

RIZICI I RESURSI: ROD I POLITIKA RASPODJELE

Zagreb, 20–21. studenoga 2020.

U sklopu 14. Dana Marije Jurić Zagorke ovogodišnju temu skupa posvećujemo temi *Rizici resursi: rod i politika raspodjele*. Bavit ćemo se istraživanjem Zagorkina života i stvaralaštva te rodnom tematikom u svjetlu aktualnih društvenih, kulturnih, ekonomskih i političkih pitanja.

Aktualni udar globalne socioekonomske i zdravstvene krize intenzivirao je izloženost socijalnoj isključenosti, nasilju i siromaštvu, najranjivijih društvenih skupina. U tom kontekstu pozivamo na promišljanje različitih opresija, rizika i resursa kao i politika raspodjele, s posebnim interesom za interpretacije iz rodne i feminističke perspektive.

Mjesta na kojima stojimo, s kojih progovaramo i djelujemo markirana su društvenim razlikama i nejednakostima koje se proteklih desetljeća kontinuirano produbljuju. Ta su mjesta ujedno i mjesta rizika koja stvaraju džepove otpora. Pandemija nas je podsjetila da smo bez iznimke svi izloženi čitavom nizu rizika, ali i da posljedice društvenih neuralgija, klimatskih i ekoloških nepogoda ipak ne trpimo svi na jednak način i u jednakoj mjeri. Resursi pak ne uključuju samo ekonomski ili financijski kapital, već i ljudski rad te javna i zajednička prirodna i društvena dobra. Pitanje vlasništva i nejednaka distribucija resursa između društvenih elita i deprivilegirane većine, muškaraca i žena, kao i njihove društvene pozicije i uloge, razotkrivaju ideju jednakih šansi kao tek jedan od ideologema koji sve neuspješnije zakrivaju stvarno stanje stvari. Mikro i makroekonomski šokovi koji se prelijevaju na već orodnjeno tržište rada različito pogađaju marginalizirane skupine. Primjerice, u vremenima ekonomske krize, žene najčešće prve gube poslove u formalnom sektoru, a pojačano ih se uključuje u atipične, agencijske i druge nesigurne oblike zaposlenja na kojima manje zarađuju i rjeđe se imaju priliku sindikalno organizirati. Istovremeno, porast nezaposlenosti muškaraca i njihov niski dohodak potkopava patrijarhalnu ulogu muškarca kao hranitelja obitelji što često rezultira negativnim posljedicama poput obiteljskog, seksualnog i rodno zasnovanog nasilja. Za vrijeme pandemije svjedočili smo porastu obiteljskog nasilja koje je bilo posljedica fizičke zatvorenosti i primoranosti na izolaciju. Radi se o situaciji koja traži intersekcijsko promišljanje različitih osnova na temelju kojih varira izloženost riziku i dostupnost resursa, ali i razmatranje navedenih pitanja na planu unitarističkih teorija i teorije socijalne reprodukcije.

Posljednjih desetljeća svjedočimo da kapitalistička društva nemaju adekvatan odgovor ne samo na ekonomsku, već i na zdravstvenu, ekološku i socijalnu krizu. Mjerama štednje i antikriznim mjerama primarno se nastavljaju sužavati i ograničavati pristupi resursima, javnim servisima i dobrima. Deregulirano upravljanje društvenim rizicima otvara prostor nedemokratskim mehanizima koji institucionaliziraju patrijarhalne, heteronormativne te rasijalizirane i represivne režime, koji između ostalog, reproduciraju i rodnu nejednakost, diskriminatorne i seksističke prakse, nejednaku raspodjelu sredstava za proizvodnju, resursa i moći te ograničeno građanstvo. Svi navedeni rizici (ekonomski, okolišni, klimatski, socijalni...) iznimno su orodnjeni i imaju različite utjecaje na muškarce i žene. Socijalna zaštita pri tome uključuje formalne i neformalne mehanizme koji bi trebali osigurati društvenu pomoć, ali nažalost često perpetuiraju i učvršćuju spomenute rizike i režime.

Politički, transformativni pogled na socijalnu skrb i podruštvljenje socijalne reprodukcije mora stoga uključivati jednakopravnosti, osnaženje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Prilike da se feministička perspektiva integrira na mikro, mezo i makro razini kontekstualno i historijski je specifična i njihova će budućnosti ovisiti o zahtjevima šireg pokreta koji će adresirati pitanje solidarnosti te sistemsku razinu potlačenosti onih najranjivijih, kako žena, tako i drugih rodno opresiranih, diskriminiranih i rasijaliziranih društvenih skupina.

Već tradicionalno na znanstveno-književni skup u sklopu Dana Marije Jurić Zagorke izlaganja su posvećena kako godišnjoj temi koju su motivirali aktualni društveni događaji tako i životu, djelu i nasljeđu Marije Jurić Zagorke. Zagorka je prkosila strukturi društvenih očekivanja, u klinike za psihijatriju je bježala iz prisilnog braka te se kao žena pionirski bavila novinarskim, književnim i feminističkim radom. Kao takva pripadala je ranjivoj skupini. Njezina je borba put otpora, njezini su likovi uronjeni u klasne i rodne strukture, često su žrtve sistemskih silnica, ali i uspijevaju prelaziti mnoge nametnute granice. Ne treba zanemariti ni socijalističke utopijske elemente u Zagorkinu opusu, koje možemo čitati i kao svojevrsnu kritiku kapitalizma.

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2020.

Znanstveno–književni skup s međunarodnim sudjelovanjem

RIZICI I RESURSI: ROD I POLITIKA RASPODJELE

Zagreb, 20. i 21. studenoga 2020.

PROGRAM

PETAK • 20. 11. 2020.

9.30 – 9.40 **Otvaranje skupa**

9.40 – 10.00 **Predstavljanje e-zbornika radova**

10.00 – 11.15 MODERIRA: **Anita Dremel**

Suzana Marjanić: *Izvedbeni otpori feminističke umjetnosti: kritika neoliberalnih rodnih režima – lokalna scena*

David Šporer: *Michel Foucault i diskretni šarm neoliberalizma*

Natalija Iva Stepanović: *Michelle Tea i neuspjeh kao način života*

10.45 – 11.15 **DISKUSIJA**

11.15 – 11.45 **Pauza**

11.45 – 13.00 MODERIRA: **Maša Grdešić**

Sandra Cvikić: *Trapped Inside Socialist Emancipation Paradox – A Case Study of Female Industrial Workers in the Borovo Factory (Vukovar)*

Luka Pejić: *Žene kao zločinke i zatvorenice na području Hrvatske na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće*

Dijana Đapić, Iva Lizović, Zrinka Tustonjić: *Nepodnošljiva tjesnoća postojanja: sužena perspektiva žena izbjeglica u kontekstu života u Hrvatskoj*

12.30 – 13.00 **DISKUSIJA**

13.00 – 14.30 **Pauza za ručak**

- 14.30 – 15.30 MODERIRA: **Sandra Prlenda Perkovac**
Naida Mujkić, Edisa Gazetić: *Patrijarhalne strategije podjela u bosanskohercegovačkoj kulturi i književnosti: ženska društvena nevidljivost*
Vinko Drača: *“Ruke Capitu” i “Pobuna protiv cjepiva”:* diskurs o ženskim tijelima u raspravama o cijepljenju u Brazilu na prijelazu stoljeća

15.00 – 15.30 **DISKUSIJA**

SUBOTA - 21. 11. 2020.

- 10.00 – 11.00 MODERIRA: **Renata Jambrešić Kirin**
Andela Runjić Babić: *Dojenje kao ishodište konflikata u suvremenoj konstrukciji majčinstva*
Jana Kujundžić: *Silovanje u braku kao politička ekonomija nasilja*

10.30 – 11.00 **DISKUSIJA**

11.00 – 11.30 **Pauza**

- 11.30 – 13.00 MODERIRA: **Lidija Dujić**
Ivana Spasović: *Julijin balkon s pogledom na slobodu – Julija Hlapec Đorđević (Bečej, 1882 – Usti na Labi, 1969), naučnica, književnica, feministkinja*
Đurđica Vitković: *Krležine “Balade Petrice Kerempuha” i Zagorkine “Pustolovine novorođenog Petrice Kerempuha”*
Lilla Trubics: *Marija Jurić Zagorka u mađarskom tisku*

12.30 – 13.00 **DISKUSIJA**

PROGRAMSKI ODBOR SKUPA:

dr.sc. Lidija Dujić, dr.sc. Anita Dremel, dr.sc. Maša Grdešić,
dr.sc. Renata Jambrešić Kirin, mr.sc. Sandra Prlenda,
Ana Zbiljski

SAŽECI

PETAK ■ 20. 11. 2020.

SUZANA MARJANIĆ

Izvedbeni otpori feminističke umjetnosti: kritika neoliberalnih rodnih režima – lokalna scena

U izlaganju ponudila bih pregled programa *Rubne prakse feminizma – primjer: lokalna scena* (koncept: Irena Bekić i Suzana Marjanić) koji je tijekom 2020. godine osmišljen kao dio redovnog edukativnog programa Galerije Prozori, *U pozadini stvari*, kojim se nastoji otvoriti dijalog/polilog o suvremenoj umjetnosti u kontekstu drugih suvremenih društvenih fenomena. Program je ujedno i posveta prerano preminulima: multimedijalnoj umjetnici Ivani Popović i teoretičarki i novinarki Ružici Šimunović. U niši rubnih feminističkih praksi program je obuhvatio razgovore sa sljedećim umjetnicama: Milijanom Babić, Tajči Čekadom, Ksenijom Kordić, Majom Kovač i Marinom Petković Liker (reminiscencija na feminističku scenu ATTACK!-a), Miyu Križanić, Xenom L. Županić i Vlastom Delimar. Niz razgovora s navedenim umjetnicama razmatra domaću feminističku scenu i njezinu poziciju margine u odnosu na umjetničke strategije koje su odabrale same umjetnice. I dok se Tajči Čekada i Miyu Križanić jednim dijelom svoje prakse utaboruju u antimodnim performansima (Miyu Križanić transponirajući u lokalni kontekst i japansku Harajuku subkulturnu scenu), Xena L. Županić djeluje u kontekstu vokoperformansa kao rubnom žanru, tanke crvene linije između glazbe i umjetnosti performansa. Milijana Babić djeluje sa svojim *artističkim* praksama između umjetnosti i aktivizma, a Ksenija Kordić nedavno je medijski atribuirana kao feministkinja koja je "napala" krinolinu. Nadalje, Maja Kovač i Marina Petković Liker podsjetile su nas u okviru navedenog programa, ciklusa, razgovora, na devedesete i bivšu scenu ATTACK!-a kada su djelovale u feminističkoj trupi *Not your bitch!* (1996–1998), čije su osnivačice Maja Kovač, Sanja Hrenar i Marina Petković Liker, da bi im se 1997. godine pridružila i Anica Tomić. Razgovori o rubnim feminističkim praksama zaokruženi su umjetničkom praksom doajenke Vlaste Delimar koja, iz niše individualizma, negira upisivanje vlastitih radova u kôdove feminizma pa tako i feminističkog performansa, za razliku od druge naše doajenke feminističke umjetnosti – Sanje Iveković koja svojim radovima duboko uranja u feministički politički aktivizam, odnosno u svojoj umjetnosti ostvaruje prožimanje feminističke teorije i političkog aktivizma.

DAVID ŠPORER

Michel Foucault i diskretni šarm neoliberalizma

Izlaganje će se pozabaviti kontroverzama u vezi s interpretacijama neoliberalizma francuskog filozofa–povjesničara Michela Foucaulta. Posljednjih desetak godina, naime, vode se rasprave o tome je li Foucault krajem 1970-ih prošao određenu vrstu transformacije i približavanja idejama koje su bliske desno-konzervativnom dijelu ideološko-političkog spektra. Rasprave koje o tom pitanju traju sve do danas – kako svjedoči i nekoliko naslova objavljenih 2019. – bile su potaknute prvenstveno objavljivanjem njegovih predavanja iz 1978. i 1979. godine (prvo 2004. na francuskom, a zatim na engleskom od 2009.).

Pitanje Foucaultove zavedenosti neoliberalizmom, odnosno “podesničenja” (*droitisation*), bit će sagledano usporedbom različitih komentara od kojih neki, unatoč različitim pozicijama koje zagovaraju u vezi s tim pitanjima, imaju i određenih važnih dodirnih točaka. Osim toga, pitanje Foucaultove “zavedenosti” neoliberalizmom bit će smješteno i u kontekst intelektualnih, ali i političkih tokova u Francuskoj tijekom 1970-ih. Taj je segment debate o Foucaultu ujedno možda i najinteresantniji i relevantan u današnjim okolnostima jer može omogućiti da se – rekonstruiranjem nekih fragmenata geneze modela “politike identiteta” i borbe za, primjerice, rodnu ili rasnu ravnopravnost – bolje razumije kako i zašto se činilo da je pitanje klasnog konflikta prevladano.

NATALIJA IVA STEPANOVIĆ

Michelle Tea i neuspjeh kao način života

Izvorno osmišljena kao pobuna protiv normativnosti, *queer* teorija je u posljednjih tridesetak godina odustala od dijela svojih revolucionarnih zahtjeva te je prihvaćena kao tek jedan od interpretativnih modela unutar svjetske znanosti o književnosti. Američka autorica Michelle Tea, najpoznatija po memoarima koji dokumentiraju radikalnu *queer* zajednicu San Francisca 1990-ih, ironično komentira akademski interes za *queer* kulturu: “neke ljude koji su o tome napisali neke radove”. Mnogi aspekti gej i lezbijskog života razdoblja o kojem Tea uglavnom piše, poput seks-pozitivnog i eksperimentalnog stava koji je propitao neke zasade lezbijskog feminizma 1970-ih, sadizma i mazohizma te neobveznih afera i erotskih susreta, doista su našli odjeka u radovima suvremenih teoretičara i teoretičarki. Međutim klasno uvjetovana iskustva i književnosti koja se njima bavi mahom su isključeni iz književnog kanona kao i iz glavnostrujaškog LGBT aktivizma koji privilegira trijumfalne priče o uspjehu, akumulaciji kapitala i dobrom životu.

Izlaganje se prvenstvo bavi dvama memoarima, *The Passionate Mistakes and Intricate Corruption of One Girl in America* (1998) i *Valencia* (2000), te romanima *Rose of No Man's Land* (2005) i *Black Wave* (2016). U prvom će dijelu naglasak biti na tekstualnim aspektima Teaina pripovijedanja kao “subjekta iz radničke klase koji nema što obznaniti” (Elizabeth Freeman, *Time*

Binds), a u drugom na motivu neuspjeha koji je ključan u autoričinu opusu. U knjizi *The Queer Art of Failure* Jack Halberstam razmatra neuspjeh kao poetsku i političku strategiju koja se odupire ideologiji uspjeha i kapitalističkim imperativima produktivnosti i reprodukcije. Dvadesetak godina nakon divljeg i nesigurnog života u američkim metropolama, Tea opisuje svoje, relativno situirane, prijatelje i njihove uspjehe: "Posrećilo nam se – ne, naporno smo radili. Bio je to naporan rad – ne, svi naporno rade. Imali smo mnogo sreće". Citirano ukazuje na trajnu skepsu prema, u dijelu LGBT kulture, prilično popularnoj ideji napornog rada i klasnog uspona.

SANDRA CVIKIĆ

Trapped Inside Socialist Emancipation Paradox – A Case Study of Female Industrial Workers in the Borovo Factory (Vukovar)

Based on the sociological research projects conducted since 2010 (Cvikić 2016; Cvikić 2018; Cvikić in Elez and Živić 2018; Živić, Žebec Šilj and Cvikić 2019), and the current one (2019/2020) focused on industrial female workers in the socialist Croatia (from 1962 to 1972), namely in the Borovo Factory, Vukovar; this paper provides an insight into how Borovo female industrial workers have balanced socio-political demands of the self-management centrally planned economy in Borovo Factory, namely the requirements of their work place and/or social engagement with their family lives and household commitments. Therefore, utilized post-modernist approach (Denzin and Lincoln 1998) has enabled constructivist grounded theory application (Charmaz 2008) in critical analysis of the developed communist discourse in studied local newspapers (*Vukovarske novine*, *Borovske novine*) and related archival documents (Vukovar State Archive) indicating to what extent so-called 'successful solution of the woman's question' was socially constructed (Bergman and Luckmann 1966) to fit the mirror lenses of propagated egalitarian demand for social and/or labor emancipation of female workers in Vukovar. Namely, the 'extant texts/documents' analysis (Charmaz 2014) has indicated how in socialist centrally-planned economic practice divergent development trajectories disprove the communist praise of the liberating effects progressive emancipation of female industrial workers in the Borovo Factory (inside, both, the self-management of the factory, and socio-political agency) will have on their everyday life. What could be inferred from the Borovo Factory's case is that the female industrial workers socio-political agency and expected social/labor emancipation have been socially engineered with paradoxical outcomes (Rogić 2000). Namely, their normative/legislative egalitarianism was flattened by the socialist state system that is totalitarian in nature, thereby producing unexpected negative effects on women's ability to successfully manage what democratic centralism of the self-managed and centrally planned economy has promised: freedom, equality and justice for/of all.

LUKA PEJIĆ

Žene kao zločinke i zatvorenice na području Hrvatske na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće

Procesi usporene industrijalizacije i afirmacije kapitalizma na području Banke Hrvatske utjecali su i na modernizaciju tamošnjeg represivnog sustava. Suočene s brojnim društvenim i ekonomskim promjenama (razgradnja feudalizma, demografski rast, migracije radne snage, ekonomska kriza i dr.), vlasti su u drugoj polovici 19. stoljeća pristupile reformi represivnih praksi sa svrhom učinkovitijeg detektiranja, analize i kažnjavanja kriminalnih radnji, subverzije te niza društvenih devijacija. Unatoč industrijskoj preobrazbi društva, zagovornici i provoditelji reformi u pitanje dakako nisu doveli patrijarhalna načela. Štoviše, modernizirani represivni sustav korišten je za dodatno utvrđivanje konzervativnih rodnih odnosa. U skladu s time, škole su trebale obrazovati radišne, čedne i pokorne buduće supruge i kućanice dok je, prema riječima penologa Emila Tauffera, svrha ženske kaznionice u Zagrebu koja je s radom počela 1855. godine, bila podučiti zatvorenice "racionalnom kućanstvu". Pritom, žene lišene slobode u zatvoru korištene su i kao besplatna radna snaga koja je obavljala brojne nisko plaćene poslove (šivanje, pletenje, popravljavanje obuće, izrada pokućstva, itd.). Takav odnos prema zatvorenicama pratila su specifična tumačenja ženskog kriminaliteta od strane domaćih statističara, pravnika i kriminologa. Neki su statističari, poput Frana Vrbanića, naglašavali da žene "koje su duboko zagreznule u kaljužu opacine" predstavljaju veći izazov za represivni sustav nego muški prijestupnici. S druge strane, pravnik Josip **Šilović** obrazlagao je da **žena**, koju je prije svega vidio kao "čuvaricu ognjišta", "ne priznaje tako lahko zločina kao muškarac", pripisujući to njezinoj "prastarjoj navici, da sakriva pred svijetom svoje pogreške". S obzirom na navedeno, svrha rada jest ukazivanje na specifične represivne modalitete usmjerene prema ženama koje su počinile kaznena djela u kontekstu industrijske i birokratske preobrazbe provedene na području Hrvatske u kasnom 19. stoljeću. Pritom, bit će ponuđen i osvrt na diskurs suvremenika koji su unutar patrijarhalnih okvira kreirali, fukoovski govoreći, svojevrsni *režim istine* nastojeći znanstveno elaborirati kriminalitet žena.

DIJANA ĐAPIĆ, IVA LIZOVIĆ, ZRINKA TUSTONJIĆ

Nepodnošljiva tjesnoća postojanja: sužena perspektiva žena izbjeglica u kontekstu života u Hrvatskoj

U prvom dijelu predavanja govorit će se o položaju žena tražiteljica međunarodne zaštite, u kontekstu seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja, s posebnim naglaskom na njegovu prevenciju, aspekte zdravstvene zaštite te provođenje slobodnog vremena. Dolaskom u Europu, nerijetko se mijenjaju položaji moći u obitelji, što posljedično može dovesti i do porasta seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja. Kao ključnu fazu pomoći potencijalnim žrtvama postavljamo detekciju, koja pretpostavlja otvoren odnos i povjerljivu

atmosferu, kao i tematiziranje rodne jednakosti te SGBV-a i njegovih formi. Pozivajući se na postkolonijalne feminističke teorije, bit će riječi o suosjećanju (kao borbi za pravdu i jednakost, brizi i žaljenju) te vezanoj problematici promatranja žene izbjeglice u stalnom položaju žrtve.

Tijekom izlaganja bit će izloženi izazovi s kojima se naše korisnice susreću tijekom procesa integracije dolaskom u Republiku Hrvatsku. Prikazat će se snage s kojima naše korisnice raspolažu u kontekstu obrazovanja, znanja te vještina, a koje je moguće iskoristiti u njihovom procesu emancipacije, kao i prepreke koje im stoje na putu pri dostizanju istog u vidu postojanja drugačijih kulturnih vrijednosti i tradicija, kao i nepostojanja razrađenog sustava pomoći u Republici Hrvatskoj koji bi podržao njihove profesionalne tendencije. Osim toga, bit će navedeni i problemi s kojima se susreću korisnice u okviru zdravstvenog sustava u Republici Hrvatskoj.

Treći dio izlaganja predstaviti će iskustvo i izazove u koordinaciji volonterki koje volontiraju sa ženama izbjeglicama i imigranticama. Kroz osobno iskustvo rada u spomenutom području u Španjolskoj i Hrvatskoj, uočeni su vrlo slični obrasci ponašanja u odnosu između "lokalnih žena" i onih kulturno i etnički različitih. Uz prikaz iskustva i izazova provući će se pitanje univerzalnog feminizma i drugih struja, kao što je postkolonijalni feminizam. Između ostalog, cilj ovog izlaganja, a nastavno na prethodno pitanje, je potaknuti sudionice i sudionike na diskusiju.

NAIDA MUJKIĆ, EDISA GAZETIĆ

Patrijarhalne strategije podjela u bosanskohercegovačkoj kulturi i književnosti: ženska društvena nevidljivost

Iako su se žene izborile za društvenu vidljivost u većini društava, ta borba nije u potpunosti zvršena jer se i danas susreću s gotovo jednakom diskriminacijom koja je vladala u 19. Toljeću na primjer. Želja da ih se skloni iz javnog prostora i prepusti jedino privatnoj sferi postoji i danas i ona nije samo izraz pojedinačne volje patrijarhalnih autoriteta, već, naprotiv, dio je sistema koji ovakve ideje sprovodi i u 21. stoljeću. U tom se smislu zanimljivim čini ispitati i raspodjelu sredstava Fondacije za izdavaštvo BiH, koliko je, dakle, Fondacija za izdavaštvo koju finansira Vlada BiH izdvojila za podršku autoricama u posljednjih deset godina (od 2010. do 2020.) te koliko je ta raspodjela rezultat "dovoljne kompetentnosti" onih kojima su novčana sredstva dodijeljena, a koliko je rezultat patološki patrijarhalnog bosanskohercegovačkog društva.

S druge strane, u književnom diskursu i dalje je prisutna tradicionalna podjela na javno i privatno, pa u književnim djelima koja govore o važnim događajima na bosanskohercegovačkom prostoru, poput ratova, žene zauzimaju prostor doma i rade ono što patrijarhalna zajednica od njih očekuje: održavaju je kuhanjem ili rađanjem. U romanima Alme Lazerevske i Jasmine Musabegović riječ je o ratnim zbivanjima u različitim periodima, ali pozicija ženskog roda gotovo je identična: i u jednom i u drugom ratu žene su prikovane za kućni, odnosno kuhinjski prostor, muškarci putuju, bore se za slobodu

du i bivaju nagrađeni za svoj angažman. Osnovna razlika između muškog i ženskog angažmana u takvim uvjetima je društveno priznanje koje muškarac dobiva od zajednice za ono što je učinio, jer je on vidljiv u svojim aktivnostima, za razliku od ženskog *nevidljivog* posla.

VINKO DRAČA

Ruke Capitu i Pobuna protiv cjepiva: diskurs o ženskim tijelima u raspravama o cijepljenju u Brazilu na prijelazu stoljeća

"Pobuna protiv cjepiva" (*Revolta da Vacina*) bila je jedna od razornijih pobuna u turbulentnoj povijesti Prve Republike u Brazilu. Dogodila se u studenom 1904. godine kad se siromašno stanovništvo Rio de Janeira, prijestolnice Brazila, pobunilo protiv obaveznog cjepiva protiv boginja. Za to vrijeme Rio je bio zahvaćen velikom i smrtonosnom epidemijom te bolesti na koju je vlada reagirala uvođenjem izvanrednih mjera prisilnog cijepljenja populacije. Međutim mjere su proizvele otpor, kako oporbenih političara, tako i velikog dijela urbanog proleterijata i prekarnih radnika i radnica (uglavnom Afro-brazilskog porijekla) u Rio de Janeiru. Službeni narativ pripisao je odbijanje cijepljenja nedostatku obrazovanja, no kasniji povjesničari i povjesničarke ponudili su obilje alternativnih teorija koje objašnjavaju zašto je došlo do pobune. Jedna od najraširenijih bila je upravo činjenica da su prijašnje epidemiološke mjere brazilske vlade bile donošene na način koji pogoduje elitama, dok su punitivno djelovale na niže slojeve. Analizom rasprava u brazilskom dnevnom tisku, koje su se vodile između 1901. i 1905. godine, može se također vidjeti kako su se zagovornici i protivnici reforme javnog zdravlja pozivali na javni moral i zaštitu ženskih tijela. Nastupajući iz patrijarhalne i konzervativne perspektive, zagovornici obaveznog cijepljenja i ostalih mjera su tako govorili o raširenosti nemorala u predgrađima (*subúrbios*), a za pobunu okrivljavali, između ostalog, i prostitutke, dok su se protivnici cijepljenja pozivali na zaštitu ženskih tijela od "invazije" liječnika i vladinih službenika koji su trebali provoditi cijepljenje. Glasovi samih radnica u toj su raspravi najčešće ušutkavani, dok su proponenti različitih vizija društvene reforme govorili u njihovo ime. U ovom radu će se, u svijetlu aktualnih rasprava o epidemiološkim mjerama, iz intersekcionalne perspektive subalterne historijske znanosti nastojati istražiti kako su se perspektive i interesi različitih skupina brazilskog društva i predodžbe o javnom zdravlju, seksualnosti, klasi, rodu i rasi odrazile u konkretnim epidemiološkim mjerama i nasilnoj reakciji potlačenih slojeva na iste.

ANDELA RUNJIĆ BABIĆ**Dojenje kao ishodište konflikata u suvremenoj konstrukciji majčinstva**

Posljednjih godina stručna i popularna literatura ističe dojenje kao ultimativnu metodu prehrane dojenčadi oslanjajući se na brojna znanstvena istraživanja koja navode niz nutritivnih, imunoloških i socio-razvojnih dobrobiti za zdravlje dojenčadi, kao i prednosti dojenja za zdravlje majki. S feminističkog gledišta dojenje, kao vid utjelovljenog majčinstva, predstavlja točku u kojoj se stežu i sukobljavaju biološko i kulturno, privatno i javno, obitelj i posao, te jednakost (spolna, klasna i rasna) i nejednakost. Unutar suvremene konstrukcije dojenja naročito je problematično naglašavanje dojenja kao ključnog aspekta poželjnog modela majčinstva uslijed čega mnoge žene osjećaju pritisak kako bi udovoljile nametnutoj društvenoj normi i ostvarile identitet "dobre" majke. Osim toga, za velik dio zaposlenih žena dojenje uzrokuje konflikt društvenih uloga s obzirom da je praksa dojenja nekompatibilna sa zahtjevima suvremenog poslovnog okruženja. S obzirom da je zaposlenost jedan od primarnih faktora koji utječu na odluku žena o dojenju, veliki broj žena razrješenje konflikta obitelj-posao nalazi u potpunom povlačenju iz poslovne sfere ili odabiru manje zahtjevnih poslova koji omogućuju lakše usklađivanje obaju društvenih uloga (poslovne i majčinske) iz čega proizlazi da se prakticiranje dojenja negativno odražava na socio-ekonomski status žena. Isto tako, žene iz podređenog društvenog miljea, koje nemaju adekvatnu ekonomsku i socijalnu potporu, lišene su mogućnosti izbora načina prehrane dojenčeta, zbog čega im je u startu uskraćen status "dobre majke". Izvjestan broj autora/ica pripadajućih liberalnoj struji feminizma (Law 2000; McCarter-Spaulling 2008) ističe ideološku komponentu dojenja i vidi rješenje u konceptualizaciji dojenja kao oblika reproduktivnog rada. S druge strane, predstavnice struje kulturnog feminizma rješenje spolne diskriminacije ne vide u negiranju spolnih različitosti već u poboljšanju društvenih, ekonomskih i političkih uvjeta koji bi ženama omogućili dojenje kao optimalan izbor prehrane dojenčeta.

JANA KUJUNDŽIĆ**Silovanje u braku kao politička ekonomija nasilja**

U ovom izlaganju problem silovanja u braku bit će istražen i prikazan u odnosu na nejednaku raspodjelu sredstava za proizvodnju, resursa i moći, na dva načina. Prvi će prikazati na koje načine se ekonomska ovisnost pojavljuje i manifestira u slučajevima silovanja u braku. Kao drugo, istaknut će problematiku ograničavanja pristupa resursima, javnim servisima i dobrima putem smanjenja financiranja sektora socijalne skrbi te ostalih specijalnih pružatelja usluga ženama žrtvama nasilja kao što su organizacije civilnog društva. Način na koji su uspostavljeni odnosi moći u društvu, rodni odnosi i dinamika srodstva čini ekonomsko nasilje temeljnim čimbenikom koji pridonosi obitelj-

skom i seksualnom nasilju (Yllö i Torres 2016).

Kroz prikaze slučajeva silovanja u braku u Hrvatskoj prikazat će se važnost šireg konteksta u kojemu se kazneno djelo silovanja u braku događa, s naglaskom na ekonomsko nasilje koje su pretrpjele žrtve, kao i razumijevanje novih deprivacija socijalnih usluga stvorenih u kapitalističkom sustavu. Nakon procesa privatizacije velik dio usluga socijalne skrbi nije bio od državnog interesa budući da je socijalni sektor neprofitabilan; ulogu države preuzele su nevladine organizacije i civilni sektor. Brojne i dugogodišnje postojeće programe i projekte država i dalje odbija sustavno financirati, ostavljajući im da se oslanjaju na državne ili lokalne natječaje i fondove Europske Unije.

Mediji i šira javnost napadaju upravo profesiju socijalnog rada nakon incidenata koji uključuju obiteljsko nasilje nad ženama i djecom, a većina socijalnih radnica su žene koje rade potplaćeni rad brige u zajednici često izložene opasnim situacijama u svom terenskom radu, što ne negira njihovu odgovornost, već kontekstualizira njihov položaj u postsocijalističkom sustavu. Ovo izlaganje predstavlja dio doktorske disertacije o političkom i pravnom kontekstu silovanja u braku s metodologijom utemeljenom na dubinskim intervjuima sa 25 profesionalki i profesionalaca koji se unutar svojega rada susreću s problemom silovanja u braku.

IVANA SPASOVIĆ

Julijin balkon s pogledom na slobodu – Julija Hlapec Đorđević (Bečej, 1882 – Usti na Labi, 1969), naučnica, književnica, feministkinja

Julija Julka Hlapec Đorđević bila je jedna od prvih žena u Austrougarskoj koje su doktorirale na univerzitetu jer je 1906. u Beču odbranila disertaciju na temu iz istorije XVII veka pod nazivom "Podvojvoda Jovan Monasterlija". U periodu između dva rata potpuno se posvetila ideji feminizma, pisala naučne i književne radove i objavljivala ih u Beogradu, Ljubljani, Pragu.

U svakom dobu svog života Julija se sučevala sa nepravdama koje su obrazovanoj, vrlo i smeloj ženi nametali vreme, politička zbivanja, sunovrati ekonomije, sredine u kojima je živela, rodne predrasude i beskrupuloznosti. Rizici i iskušenja prvih decenija XX veka učinili su da to razdoblje s razlogom bude upamćeno kao "vek-zver", kako ga naziva istoričar Erik Hobsbaum.

Julija Hlapec Đorđević različito se opirala udarima nejednakosti. Besprimorno otimanje njenog naučnog rada podnela je mirno, okrenuvši se od istoriografije ka drugim delovanjima – sociološkim, novinarskim i književnim. Na tragediju Prvog svetskog rata odgovorila je pisanjem dnevnika koji predstavlja neobičan i opominjući trag nastao iz ugla svakodnevnog života u Beču. Najzad, Julija se sasvim pronašla u ideji feminizma kojoj je posvetila svoje zrele godine, provedene u Republici Čehoslovačkoj. Iz te zemlje, u kojoj su slobode i prava svih ljudi bili najviše vrednosti jednog društva, pogled na represivne režime iz '20-ih i '30-ih godina bio je jasan i pouzdan.

U ovom radu biće predstavljeni Julijini tekstovi rasuti po naučnim časopisima i njen epistolarni roman *Jedno dopisivanje*.

ĐURĐICA VITKOVIĆ

Krležine *Balade Petrice Kerempuha* i Zagorkine *Pustolovine novorođenog Petrice Kerempuha*

Prilikom proučavanja opusa Marije Jurić Zagorke fokus se nerijetko stavlja na povijesne romane, koji su ujedno i najpopularniji. Autoričini romani suvremene tematike bivaju pomalo zanemareni, a nju se nerijetko pozicionira u suprotan odnos s književnim kanonom i autorima koji mu pripadaju. Ovaj rad razmatra Zagorkin roman suvremene tematike *Pustolovine novorođenog Petrice Kerempuha* te komparativno čita ovaj roman na podlozi Krležinih *Balada Petrice Kerempuha*. Iako je iz književne ostavštine Marije Jurić Zagorke i Miroslava Krleže puno lakše pronaći ono što to dvoje autora razdvaja nego povezuje, Zagorkine *Pustolovine novorođenog Petrice Kerempuha* već u naslovu sugeriraju na intertekstualnu povezanost s *Baladama Petrice Kerempuha*. Zagorka preuzima Kerempuhovo književno naslijeđe i smješta ga u suvremeno društvo kako bi, slično kao Krleža, putem njegova lika izrazila oštru društvenu kritiku. Ona preuzima ono što Kerempuha čini prepoznatljivim i to upisuje kao metatekst svojeg romana. Osim društvene kritike, autorica se u romanu kritički osvrće na visoku, kanonsku literaturu nastojeći pritom objasniti vlastito viđenje uspjeha popularne književnosti, pa i svoje. U *Pustolovinama* se uočavaju i intertekstualne poveznice s popularnim autorom Arthurom Conanom Doyleom. Autorica se prilikom oblikovanja likova nekompetentnih detektiva oslanja na čitateljsku svijest o Sherlocku Holmesu kako bi proizvela humorističan efekt. Zagorka se kroz lik kolporterke Marije poziva na vlastiti život i književno stvaralaštvo pa tako njezini čitatelji uočavaju i autoreferencijalne elemente.

LILLA TRUBICS

Marija Jurić Zagorka u mađarskom tisku

Marija Jurić Zagorka kao prva žena novinarka kretala se u mađarskim krugovima, kulturi i političkom životu u dualističkom razdoblju do raspada Austro-Ugarske Monarhije. Zahvaljujući znanju mađarskog jezika svakodnevno je izvještavala o hrvatsko-mađarskim političkim zbivanjima za mađarsku rubriku *Obzora* te se dopisivala s mađarskim urednicima i voditeljima raznih listova. Često je isticala u svojim memoarskim zapisima mađarske ponude za novinarsko mjesto ili pak o prijevodima na mađarski jezik, štoviše, govorila je o mađarski napisanim člancima. Ovaj rad će prikazati njezinu ličnost u mađarskom tisku te predstaviti sve one novine i časopise u kojima se javlja njezino ime i sadržaj o njoj.

Centar za ženske studije

Dolac 8, 10000 Zagreb

TEL/FAX: 01 4872 406

E-MAIL: zagorka@zenstud.hr

URL: www.zenstud.hr, www.zagorka.net

**Odsjek za komparativnu književnost
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu**

Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

TEL/FAX: 01 6120 212

URL: www.ffzg.hr/kompk/

DIZAJN I PRIJELOM: Ruta

PROGRAM PODUPIRU: Grad Zagreb i Ministarstvo kulture i medija

Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media
Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija

